

חוף טוב הכול טוב

לאחר תלאות רבות עבר לאחרונה גן לאומי חוף פלמחים לניהול רשות הטבע והגנים. אחרי שנים של הזנחה, יש לקוות שהנופשים, הטבע ואתרי העבר של החוף היפהפה יזכו ביחס הראוי להם. טיול לחופו של ים

כתב וצילם: יעקב שקולניק

אפשר לנשום לרווחה. מבטים בסוף השבוע בגן לאומי פלמחים

במורדו ואחר כך חוצה את החולות של גן לאומי שפך נחל שורק. לו התפרסמה רשימה זו בחורף, היינו ממליצים לכם לצעוד בחולות ולהגיע עד הים. בקיץ חם מאוד ולכן כדאי להסתפק בצעידיה של כמה מאות מטרים לצד גדת הנחל. המקום שלו ומרגיע ועצי האיקליפטוס מעניקים צל נדיב. רשות הטבע והגנים אף הכשירה 300 מטרים של שביל נגיש לעגלות נכים.

שעתם היפה של צמחי החוף

בנסיעה קצרצרה מערבה מגיעים לרחבת

קילומטרים של כביש כפרי, העובר בין מטעים ושדות מעובדים. 1.7 ק"מ אחרי שחלפנו מתחת לגשר כביש 4, דרכנו חוצה את נחל שורק. כדאי מאוד להמשיך מעט ולעצור בחניון בחורשת הצנחנים, מדרום לכביש. כאן, בין עצי האיקליפטוס, מחכים הורים כסוסי ציפורניים כדי להיפגש עם בניהם לאחר חוויית הצניחה הצבאית הראשונה שלהם (הכתוב מתייחס לגברים ולנשים כאחד).

החורשה צומחת סמוך לגדת נחל שורק וממנה יוצא שביל מסומן, המלווה את הנחל

לפני שנגיע למחלף גן רוה, על אם הכביש מתל אביב לאשדוד, נכבה את הרדיו במכונית. רק אם נאמץ את כל כושר הריכוז שלנו נוכל להתגבר על סבך הכבישים החדש במחלף, לפנות לכיוון רחובות, להגיע בשלום למחלף עין הקורא ולגלות את השלט המכוון מערבה, לקיבוץ פלמחים. כשנחלוף על פני המתחם הענק של איקאה, מימין, נוכל להירגע. אנחנו על אם הדרך המובילה לגן לאומי חוף פלמחים.

הנוף באמת מרגיע. לפנינו עוד שמונה

האגף הארכיאולוגי במוזיאון בית מרים בקיבוץ פלמחים

מוזיאון בית מרים

תנור עופרת, שבו חימומו אוכל ומים באניות. הכלי הוא בעל דפנות כפולות, שבתוכן הזרמו מים כדי לקרר את התנור, לבל יתחמם יתר על המידה ואולי גם כדי למנוע עשן באייה. ממצא נדיר אחר היא כתובת יוונית על שיש, מעין "מכתב" אבן למלך אנטיוכוס אפיפטור ה-5. בכתובת מבקשים אנשי יבנה ים לחדש את ההסכם שכרתו עם סבו, אנטיוכוס ה-3, ולפיו הם העניקו לו שירותי חוף והוא נתן להם הקלות במסים.

שעות פתיחה: א'-ה' 9:00-14:00.

הכניסה בתשלום. טל': 03-9538281.

קבוצות יכולות לתאם מראש שעות ביקור אחרות.

המוזיאון שוכן בקיבוץ פלמחים, מעבר לקצה הצפוני של הגן הלאומי, בראש צוק המשקיף לים. זהו מוזיאון מרתק, המשלים את הביקור בתל יבנה ים. האגף הארכיאולוגי מציג ממצאים שהתגלו בחפירות ארכיאולוגיות בסביבת הקיבוץ, מאז התקופות הפרהיסטוריות. אל תחמיצו את סכין הצור המצרית, ממצא נדיר ויפהפה במיוחד. יפה לא פחות היא מחרוזת של כאלף חרוזים, שנעשו מקליפה של ביצי יען בתקופת הברונזה התיכונה.

למוזיאון יש גם אגף ימי המציג ממצאים שנשלו מתוך הים ומהנמל של יבנה ים. ממצא מיוחד במינו הוא

החניה של גן לאומי חוף פלמחים. החוף נהדר. בקצה הדרומי חוסם אותו מצוק הסלע הגבוה של יבנה ים, החודר היטב לעומק הים. בקצה הצפוני - צוק הכורכר ועליו קיבוץ פלמחים. ובתווך - רצועה של חול זהוב, ומעין יציע כורכר נמוך גובל בה במזרח.

הקיץ הוא שעתם היפה של צמחי החוף ורבים מהם מעדיפים לפרוח דווקא בעונה הזו. מחסור במים, הגורם המגביל בדרך כלל בשאר אזורי הארץ, אינו מטריד את צמחי החוף. מי התהום גבוהים מאוד והמים בשפע. לעומת זאת, אם יפרחו בחורף, הרוח העזה הנושאת רסס מן הים תגרום נזק עצום לפרחים.

לא זו בלבד שצמחי החוף פורחים בקיץ, הם מעדיפים לעשות זאת בלילה. הצמחים "גילו" שבקיץ קיים בחוף משטר רוחות קבוע. הרוח בשיאה בצהריים והיא הולכת ושוקטת לקראת ערב ובלילה. כדי למשוך את המאביקים, פיתחו הצמחים פרחים בהירים, שנראים היטב בלילה וחלקם אף מפיצים ריח שנקלט היטב במחוש הרפרפים, אותם פרפרי לילה שמבקרים בפרחים ומאביקים אותם. הרפרפים שותים את הצוף בחדק דק וארוך, אמצעי שבו קשה להשתמש כאשר נושבת רוח חזקה. פריחת הקיץ היא עוד סיבה לבקר בחוף פלמחים בעונה הזו. עדיף לעשות זאת לקראת שקיעה, כאשר פרחי נר הלילה הצהובים מתחילים להיפתח. גם חבצלת החוף, עם פרחיה הנהדרים, הלבנים והריחניים, מעדיפה להיפתח לקראת ערב. עוד צמחים נוקטים באסטרטגיה הזו של פריחה בשעות הערב בפרחים בהירים וגדולים, בהם חבלוב החוף, בן שיח צמיר בעל פרחים לבנים, ולפופית החוף, בת משפחת החבלבליים. הלפופית מייצרת גבעולים בדמות חבלים, הזוחלים ומשתרעים בחול למרחק רב ומהם מגיחים פרחים צהובים.

חופים הם לפעמים געועים

חשיבות ערכי הטבע והעבר בחוף פלמחים לא נעלמה מעיני אנשי רשות הטבע והגנים ובשנת 2003 אף עלה בידם לגרום לכך שחוף פלמחים - החוף ומצוק הכורכר -

בחוף פלמחים, צמוד ממש לגן הלאומי. היזם זכה, תמורת שמונה מיליון שקל בלבד, ברישיון לבניית כפר נופש בן כ-70 דונם, ובו 350 יחידות דיור, אולם כנסים, חנויות ובריכת שחייה. האישורים ניתנו כחוק ובשנת 2008 החלו בהקמת גדר שתחמה את המתחם.

קבוצת צעירים, בהנהגתה של עדי לוסטיג, גילו את הגדר בטיוול שגרת בחוף. הם הבינו מיד את מה שלא הבינו

הוכרז גן לאומי. 214 הדונם של הגן הלאומי החדש מצטרפים לגן לאומי שפך נחל שורק ולשמורת טבע חולות פלמחים וכך נוצר רצף של שטח בן כ-6,200 דונם של גנים לאומיים ושמורת טבע. זה איננו דבר של מה בכך בלב מדינת ישראל הצפופה.

אבל מי שחשב שהחוף הגיע אל המנוחה ואל הנחלה - טעה. בשלהי השנה שבה הוכרז החוף כגן לאומי, הוציא מינהל מקרקעי ישראל מכרז לבניית כפר נופש

דייגים בצל שן הסלע של יבנה ים

הרשויות והקימו אוהל מחאה בחוף. כך נולד "הוועד להצלת חוף פלמחים", שניהל מאבק עקשני נגד בניית כפר הנופש. המאבק, שהתנהל נגד כל הסיכויים, נשא פרי. הזיכיון בוטל. מבקר המדינה נדרש לעניין ויצא בביקורת בוטה על הליך מתן הזיכיון. הוא קבע שאישור הבנייה נעשה בהתעלמות חמורה מהאינטרס הציבורי, הן מן ההיבט הסביבתי, הן מן ההיבט הכלכלי. החוף שב לחזקת הציבור. לוסטיג זכתה בשנת 2010 בפרס השר להגנת הסביבה למצוינות סביבתית בתחום המתנדבים.

עידן חדש לחוף

בקיץ הזה (2011) מתחילה רשות הטבע והגנים לטפל בגן הלאומי. ראשית, סודר נושא גביית התשלום. דמי החניה, 20 שקל לרכב פרטי, ייגבו מבאי החוף בלבד ולא מכל מי שנסע בכביש לעבר החוף, כפי שהיה מקובל בעבר. משמעות הדבר היא שמי שירצה יוכל לבקר בחוף הפתוח, מדרום לצוק יבנה ים, ללא כל תשלום.

הרשות מתכננת להשקיע בגן לאומי פלמחים מיליוני שקלים בשלוש השנים הקרובות. חלק מהמבנים הלא חוקיים שנבנו בו כבר נהרסו כדי לפנות עוד מקום בחוף היפה. במקומם ייבנו, תוך התחשבות בערכי הטבע, מתקני שירותים ומקלחות. כלי רכב, מוזיקה רועשת ושאר דברים

מערת קבורה עם אבן גולל, סמוכה לגן הלאומי

בריכה עתיקה ולידה הגדר שבנו יזמי כפר הנופש שבוטל

איזו מין שלוה. חוף הגן הלאומי מקסים גם ביום חורפי

לטיול יצאנו

איך מגיעים? בכביש תל אביב-אשדוד (כביש 4) פונים במחלף גן רווה מערבה לכביש 4311 על פי השילוט המכוון לקיבוץ פלמחים. נוסעים כתשעה ק"מ ומגיעים לרחבת החניה של הגן הלאומי, כקילומטר ממערב לכניסה לקיבוץ.
סיורים מודרכים: בימי שישי אחר הצהריים יתקיימו בחודשים יולי ואוגוסט סיורים מודרכים בגן הלאומי חוף פלמחים.
טבילה מוקדמת: בימי שלישי סוכת המציל נפתחת ב-6:30 בבוקר.

מאז ועד ימי הביניים שימש הנמל ביבנה ים כמקום עגינה חשוב. בתקופת הברונזה המאוחרת (1200-1550 לפנה"ס), כאשר ישראל נמצאת תחת שלטון מצרים וגם בתקופה הפרסית (539-332 לפנה"ס), שגשגה יבנה ים במיוחד. בתקופות אלה התפתח מאוד הסחר הימי.

בתקופה ההלניסטית (332-63 לפנה"ס) התגוררו ביבנה ים נוכרים לצד יהודים. בשנת 163 לפנה"ס, כך מספר ספר מכבים ב', שרף יהודה המכבי את הנמל ואת ספינות העיר, כדי למנוע את מזימת הנוכרים להטביע את שכניהם היהודים בספינותיהם.

בתקופה הביזנטית (324-638 לספירה) שוב פרח היישוב. העיר כונתה אז מחוזה ד'ימנין, כלומר הנמל של יבנה, והיא הייתה עיר נמל חשובה ביותר. צליינים רבים ירדו כאן מספינותיהם. בחפירות נחשפו מתקופה זו שרידי מבני ציבור מפוארים ובהם רצפות פסיפס מרשימות.

הקיסרית אודוקיה, אשתו של הקיסר תיאודוסיוס השני, שעברה להתגורר בארץ ישראל, החזיקה ביבנה ים אחוזה. ימיה האחרונים עברו עליה כאן ובשנת 460 היא מתה ביבנה ים. אודוקיה תרמה מכספה להקמת כנסייה ואכסניה במקום. יבנה ים שגשגה גם בתקופה הערבית הקדומה, בימי שלטון בית אומיה

המפריעים את שלוות הביקור במקום ייאסרו. גן האירועים שפעל בעבר במקום הוסר. החוף לא יושכר עוד לאירועים פרטיים. יהיו בו גם חניון לילה נוח, גישה לנכים ומסלולי טיול ויקפידו על מחירים סבירים במזנון, וסוף-סוף, גם אתר יבנה ים יזכה לטיפול שאתר מכובד מסוגו ראוי לו.

חוף עם עבר

יבנה ים הוא צוק הסלע הגדול, החודר אל הים בקצה הדרומי של הגן הלאומי. זהו השריד הבולט ביותר של עיר הנמל העתיקה. המקום יושב לראשונה בתקופת הברונזה התיכונה (2000-1550 לפנה"ס). בתקופה זו הוקף היישוב בסוללה אדירה, המקיפה כקשת שטח בן יותר מ-600 דונם. הקצה הצפוני של הקשת מגיע לחוף פלמחים ואילו הקצה הדרומי נמצא מדרום לכביש הגישה לחוף, בתחומי בסיס פלמחים. הסוללה, שנבנתה לפני 3,500 שנה, משפיעה על תוואי הנוף של האזור עד ימינו אלה.

זהו מפעל בנייה מטורף, במיוחד כשמביאים בחשבון שבראש הסוללה נבנתה גם חומה. מטרת הסוללה הייתה, כנראה, למנוע גישה לחומה. ייתכן שהסיבה לבניית הסוללה היא חשש מאויב חזק שאיים על היישובים הכנעניים בארץ ישראל, שכן עוד יישובים מאותה תקופה התבצרו בסוללה כזו.